

Eat-Art'ın Ortaya Çıkmasında Dadaizmin Etkisi

The Effect Of Dadaism In The Emergence Of Eat-Art

Bayram DEDE Ali MULU

Doç.Dr. Adıyaman Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Adıyaman, Türkiye
Öğretmen MEB. Ankara, Türkiye

ÖZET

Modernizmle birlikte sanatta kavramsal ve tepkisel hareketin ağırlık kazanmasıyla birlikte teknik bilgi ve uygulama alanı ikinci plana atılmıştır. Avangard sanat yüzyıllarının birikimini yıkarken, sanatsal ruhları alt-üst eden bir travma yaratmış ve sanatta bir marjinalleşmeye gidilmiştir. Dadaizm'in açtığı yolda ilerleyen Eat-Art, sanatçının özgürlüğünü sergileyeceği bir faaliyet alanı oluşturmuş, kahvaltı maddesi bir sanat eseri statüsüne yükseltilmiş bir tepkinin işlevini üstlenmiştir. Eat-Art sanatta yeni bir paradigmanın oluşumuna giderken Dadaist ruha da bağlı kalmış bir skandallar eylemi olarak nitelendirilmiştir. Bu yüzden düzensiz, plansız, gelişimi güzel uygulama alanıyla sanatta bir anlam kazanma yoluna gitmiştir. Eat-Art Dadaist anlayışıyla tüm kosmosa, sorgulayıcı bakışın yanında, tepkici tavrın ön plana çıktığı görülür. Bireyin içsel duygularının yanında zihinsel çıkışlarda önem kazanır. Sanatçı denetimsiz duygularını ve metafizik düşüncelerini açığa vurmada Eat-Art önemli bir araç sağlar. Bunun yanı sıra önyargılardan arınmış sanat anlayışlarının genişletilmesinde de önemli işlevler yüklenir. 20.Yüzyılın yeniden yorumlanma zorunluluğu Dadaist belleğin tekrar gündeme gelmesine neden olur. Eskiğin her türlü tutsaklığından kurtulmayı amaçlayan ve yüceltilmiş her türlü değerle alay eden Eat-Art sanatçısı izleyiciyi provokaya atme amacındadır. İzleyiciyi gerçekle yüzleştirmek amacı güden Eat-Art sanatçısı, izleyicinin yaptığı çalışmanın gizini çözmeye çağırır. Gerçeğe yüklenmiş yeni mantıksal ironi kendine hemen uyumsuzluğun kodlarında bulur. Kahvaltı maddelerinin hazır nesne olarak kullanılması, avangard sanatının da ortak özelliğini oluşturur. Eat-Art yaptığı çalışmalarla hayal gücünün ötesine geçen çıkışların, gerçeğine yönelmiş eleştirileri ile kendini ifade eder. Eat-Art Radikalizmi kedine bazen politize ederek bireysel istençle anlam kazanır. Geçmişin ruhuna sırt çeviren sanatçı önemli bir provokasyon ile düşüncelerini öne sürmüştür. Özgür üretme sanatçıları, çok sayıda çalışmaları ortaya koymasına imkan sağlamıştır. Sanatta her türlü idealleştirmenin üstü kapatılmış, aykırı çalışmaları sergileyerek yaşama angaje olma felsefesi önem kazanmıştır. Gıda maddelerinin sanatta kullanımı sanatın değişen yapısı içinde kendine önemli bir yer bulmuştur. Eat-Art bilinçli bir benlik üzerinde konumlanarak sanatı ile yaşam arasındaki uçurumu kapatmıştır.

Anahtar Kelimeler: Dadaizm, Eat-Art, Sanat, Avangard

ABSTRACT

With Modernism, technical knowledge and application area has been taken into the back ground by gaining weight of conceptual and reactive movement in art. Avant-Garde art created a trauma that overturned artistic souls while destroying the accumulation of art in centuries, and a marginalization in art was made. The Eat-Art which followed the path that Dadaism opened created a field of activity in which the artist could display his artistic freedom, and it took upon a function of a reaction elevated to the status of a work of art. While creating a new paradigm formation in art, the Eat-Art was described as an act of scandals that adhered to the Dadaist spirit. Therefore, it went on the path of gaining a meaning in art with its irregular, unplanned, random application area. With the Eat-Art Dadaist understanding, it is seen that the reactionary attitude comes to the forefront, besides the questioning point of view in the entire cosmos. Not only have the inner feelings of the individual but also mental outputs gained importance. The Eat-Art, in revealing the artist's uncontrolled emotions and metaphysical thoughts, provides an important tool. In addition, it also plays an important role in expanding the understanding of art that is free from prejudices. The necessity of reinterpreting the 20th century causes the Dadaist memory to come to the fore again. The Eat-Art artist, who aims to get rid of all kinds of captivity of the past and mocks all kinds of exalted values, is in the aim of provocation the viewers. The Eat-Art artist, aiming to confront the viewers with the reality invites them to unravel the mystery of his work. The new logical irony loaded with reality immediately finds itself in the codes of inharmoniousness. The fact that breakfast items are used forms the common features of the avant-garde art. With its works, the Eat-Art expresses itself with the criticism that directed the reality of those beyond the imaginations. The Eat-Art, sometimes by politicizing Radicalism, gains meaning with individual will. The artist who turn his back on the spirit of the past put forward his thoughts with an important provocation. Free production has given artists a chance to produce a large number of works. All kinds of idealization in art have been covered up, and the philosophy of engaging in life by exhibiting contradictory works has gained importance. The use of foodstuff in art has found an important place for itself in the changing structure of art. By positioning itself on a conscious self, Eat-Art has formed a bridge for the gap between art and life.

Key Words: Dadaism, Eat-Art, Art, Avant-Garde

1. GİRİŞ

Eat-Art yüzyılların getirdiği sanatsal anlayışların sorgulanmasıyla sonuçlanan Dadaizm bir ardılı olarak görülebilir. Dadaizm'le birlikte peşin hükümlerin ön yargıların aldığı yara farklı farklı anlayışların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Dadaizm'le birlikte sanatçılar cesaretlenmiş sanatta bireysel atılımlar hızlanmıştır. Dadaizm'in referans olduğu Eat-Art 'da mantıksal ve usa vurma yönteminden vazgeçilerek modernizmin büyüttüğü bir özellik anlayışına evrilir. Geçmiş sanat anlayışını tamamen yıkmak amacını güden Eat-Art'ın sanata yeni materyaller getirerek sanatın zenginliğini de arttırmış olur. Eat-Art sanatçısı yemek sofrasını bir araç olarak kullanmış mesajını iletmeye çalışmıştır. Eat-Art' la birlikte Avangard sanat yeni bir etkinlik alanı keşfetmiş olur. Aşırıya kaçan her çalışma veya düzenleme sanatın sınırsız bakış açısını yansıtmaktadır. Tüm insanın aşına olduğu bir kahvaltı veya yemek sofrasının sanatçının elinde nasıl bir kavramsal değere dönüştüğü görülür. Ana hatları gittikçe bulanıklaşan etkinlikler sanatçının kendi felsefesini ifade etmede kullanılır. Dadaizm'le birlikte sanat ağırlıklı olarak kavramsallaşmış içerik önem kazanmıştır. Avangard anlayışlarda içerik biçimden daha güçlü bir hale gelmiş sanatçı özellikle içerik alanında yoğunlaşmıştır. İçerikten sınırsızlığı tanıyan özgürlük tasavvuru Eat-Art'ın Dadaizm'den aldığı en önemli bir anlayış olduğu söylenebilir. Sanat artık nesneyi estetize etmekte değil onun farklı yönlerini de ortaya koymaya çalışmıştır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Dadaizmin Etkisi

Avangard sanat akımlarının ortaya çıkmasında Dadaizm'in etkisi yadsınmaz. Dadaizm 20. Yüzyılın en önemli çıkışlarından birini yapmış ondan sonra gelen sanat anlayışlarının büyük çoğunluğu hep onu referans olarak almıştı. Dadaizmin farklı çıkışları Avangard akımlarına ilham vermişti. "Birinci Dünya Savaşı sonrası aydınlar dünyasında sınırsız bir saçmalık duygusunun uyanmasına neden olmuş ve bu duygu Dada akımının yıkıcı etkisinde kendine bir çıkış yolu bulmuştur"(Eroğlu,2007:383). Artık sanat mantıksal gerçekliğini kaybederek tutkularının bir ifadesinden çok sanatçının ortaya koyacağı bir etkinlik alanına dönüşür. Her şeye karşı tepkisini dile getiren sanatçı bir deliliğin ifadesi olarak görülen çalışmalar gerçekleştirir. Dadaizm'in açtığı yolda ilerleyen Avangard sanat akımları kendi öznelliklerini ön plana çıkararak çalışmalara imza atarlar. Dadaizmle birlikte mantıksızlığın keşfi sanatta büyük bir sarsıntı yaratmış sanatçı isteyince özgür etkinliklerin oluşturulması cesaretin, kendinde bulmuştu. "Dada hareketi sahte itibariliğe, çoktan içi boşalmış, ömrünü doldurmuş kanılara karşı, entelektüel bir isyan ve savaş idi"(Turani,1997:602). Dadaizm'in sanatta yarattığı çatlaklık gittikçe büyümüş geleneksel sanat çok büyük darbe almıştı. Diğer Avangard sanat akımları gibi Eat-Art da Dadaizmden etkilenmiş yeni bir faaliyet alanı yaratmıştı. Eat-Art'ın mantıkdışı etkinlikleri Dadaizmi hatırlatmaktadır. "Dada'cılar büyük emprovizasyon ustalarıydı. Beklenmedik durumlarda beklenmedik buluşlar ve oluşturmalarla karşılaşanlar, alıştıkları dünyayı tersine dönmüş görüyor ve neye uğradıklarını anlamıyorlardı"(İpşiroğlu,1979;122). Eat-Art sanatçısının ve diğer Avangard sanatçılarının beklenmedik mantık dışı eylemlerinin Dadaizm'den etkilendiğini söylemek mümkündür. Bu tür radikal çıkışlar 20. yüzyıl sanatının kaderini belirlemiştir. Yeni marjinal çıkışlar hep Dadaizm'in bıraktığı izi takip eden akımlar tarafından gerçekleştirilmiştir.

3. BULGULAR

3.1. Eat-Art'ın Sanata Bakışı

Sanatta Toplumsal bağın Kurulması ve sanatla toplumun bütünleşmesi noktasında Eat-Art'ın yeni olanaklar sunduğu söylenebilir. Eat-Art Sanatçısı seyircinin günlük hayatta sürekli karşılaştığı görüntüyü tekrar servis etmesi sanatın toplumla artık iç içe girdiğinin de göstergesi olmuştur. Dadaizm'in aktivist ve provokatif eylemlere başvurma anlayışı Eat-Art' da da uygulanır. "Sözcükler olduğu gibi çevrildiğinde bir besin olarak sanat yemek anlamına gelen Eat-Art, Sanatın geleneksel değerlerini yıkmak bundan zevk almak anlayışını güden bir eğilimdir."(Germaner,1997:24). Geleneğe özgü tüm bağları koparan Eat-Art ilginç sanatsal çalışmaları ile eski sanat ideallerinin yerini alır. Seyirciyi düşünmeye sevk eden eylemleriyle kolektif bir bilinç oluşturmayı amaçlayan Eat-Art sanatçısı yaptığı çalışmalarda kahvaltılık malzemelerinde gerçekleşen çürümeler ve deformasyonlar aynı zamanda sanat çalışmalarında geçiciliğe vurgu yapar. Çağdaş sanatın varlık sınırlarını aşan Eat-Art batı sanatında Dadaizmi referans olarak alır. Böylece Avangard'ın kendi içindeki tıkanıklığı aşmak için yeni bir çıkış yolu bulmuş olur. Eat-Art sal bilinç ise Dadaizmde olduğu gibi tüm basma kalıplardan sıyrılmış olarak kendini var eder. "Dada sanatının ayırmacı bir özelliği de çeşitliliğidir. Dadacıların ortak yanı, yenilikçiliği benimsemeleri ve sanatın ne olması konusundaki yerleşmiş görüşlere karşı çıkmalarıydı"(Lynton, 1991:130). Sanatçı hiçbir kısıtlamaya maruz kalmadan kişisel özgürlüğünden azami ölçüde faydalanır. Toplumda hüküm süren anlayışların sanatçıyı tatmin etmesi nedeniyle sanatçı kendisini ya da tepkisini ifade edebilecek yeni eylemlere yönelmiştir. Eat-Art 'da sanatçı eylemlerini belirli bir plana göre gerçekleştirmez kahvaltılık maddelerinin sıralanış biçimi dahi sanatçının özgür isteğiyle gerçekleştirilir.

Resim 1. Daniel Spoerri Hahn's Abendmahl Hahn's Supper (1964)

Kaynak: <https://www.mumok.at/en/collection/tag/eat-art>

Resim 1'de Daniel spoerri'nin 1964'de yaptığı Hahns Abendmahl Hahn's Supper adlı çalışmada sofrta örtüsü üzerinde çok sayıda irili-ufaklı tabağın bir kompozisyon oluşturduğu görülmektedir. Tabaklar gelişi güzel yerleştirilmiş; çatal, kaşık ve bıçaklar tabaklara göre konumlandırılmış, sofranın ortası ise boş bırakılmıştır. İnsanı rahatsız eden bir çok sayıdaki irili-ufaklı tabakların varlığına rağmen tabakların hem boyutlarının hem de renklerin farklılığı çalışmaya bir zenginlik katmıştır. Normal kurulan bir sofradan daha kalabalık olan bir sofrayı, sanatçı kendi düşüncesine göre oluşturmuş, bir farklılık yaratmak istemiştir. Daniel'in yeni bir sanat sloganiyla ele aldığı çalışmaları anlamlı veya anlamsızlığın ötesinde öznenin her tür aktivitesini haklı çıkaran bir anlayışa yönelmiştir. Bir travma etkisi yaratan çalışmaları izleyici de bir şok dalgası oluşturur. Daniel Spoerri rastlantısallığa dönüşen çalışmaların da imgeleri sergilerken nesneye egemen olduğu dürtüsünü açığa çıkarır. Eat-Art da Daniel Spoerri'nin kitle baskısının dışına çıkan onunla çatışan bir anlayışa evrilir. Bu yeni paradigma sanatın artık zihinsel olarak kavranacağına da göstergesi olur. Bir dizi dönüşümü gerçekleştiren Daniel Spoerri Eat-Art anlayışına da önemli bir katkı sunar. Eat-Art sanatçısı hiçbir sınır tanımayan özgürlüğün kendilerine sağladığı sonsuz olanaklardan faydalanmış, çalışmalarını oluşturmuştur.

Pratik fonksiyonların hayat bulduğu çalışmalar önem kazanır. Eat-Art, burjuva toplumun tipik özelliği olan sanat eserinin alınıp satılmasına yani tecimselliğine karşı çıkar. Sınırsız bir bakış açısına sahip sanatla toplum arasındaki uçurumu aşmak amacını da gütmüştür. Sanat artık ne belli bir sınıfın ne de insanların hoşuna giden eserler üretmek zorunda kalmıştı. Eat-Art'ın kaynağını aldığı Dadaist şüpheciligi ve yıkıcılığı ile var olan anlayışlarla alay eder. Sanatın kendisini tümünden kaldırmayı amaç edinen tüm avangard sanatçıların en önemli talebi özgürlük olmaktadır. Yeni bir çağın ve yeni bir sanatın formülasyonu ön görülmeyen atılımlar getirmiş görüntüler ve kurallar mimetik algıdan kurtulmuş. Dadaizmle birlikte felsefenin sanatla olan bağlantısı güçlenmiş felsefe Eat-Art'da da etkisini hissettirmiştir. Eat-Art'da ifade araçları sürekli bir biçimde değişmiş ve öngörülme malzemeler kullanılmıştır. Sanat artık duyumsanabilir olmanın yanında zihinsel olarak da kavranan bir anlayışa ulaşmıştı.

Sanat eserlerinin müzede hapsolmasına tepki gösteren Eat-Art kapitalist tahakkümü de ortadan kaldırmayı amaçlamıştır. Eat-Art da Dadaizm gibi temel düşüncesi sorgulamak, tepki göstermek, kışkırtmak gibi birçok prokovatif eylemlere girişmişlerdi. Onlara göre sanat geçmişten getirdiği gereksiz yükten arınmayı ve her türlü ön yargıdan sıyrılmayı amaçlamıştır. Evrenin gizemine dalmak zihinselliği ön plana çıkartmak amacını gütmüştür. Eat-Art sanatçıları yeni bir strateji geliştirerek uygulamaya çalışır. Eat-Art Dadaizm de olduğu gibi bir çok tepkinin dile getirildiği bir arenaya dönüşür. Eat-Art Dadaizm den sonra durgunlaşan sanata yeni bir çıkış yolu sunmuştur. Eat-Art zihinsel anlayışların tepkiye dönüştüğü eylemlerdir. Tamamen yıkıma uğratılan figüratif çalışmaların yerini Eat-Art da kahvaltılık maddeleri almıştır. Geçmişe olan kızgınlık Dadaizm den miras alınmış sorgulayıcı bir tavır takınılmasına neden olmuştur. Kahvaltılık maddelerinin düzensiz olarak sıralanması bile Dadaizm'in her şeyi yıkmaya ve mantıksızlaştırma anlayışının bir sonucudur. Eat-Art çalışmaları, Dadaist çalışmaları gibi yıkıcı bir eyleme dönüşür. Eat-Art bir yapı bozumu gerçekleştirir. Çünkü Dadaizm'de olduğu gibi ne bir ölçüt ne de bir kurallar silsilesi vardır.

Resim 2. Daniel Spoerri ableau Piège –Restaurant de la Galerie J Table bleue 100 x 100cm (1963)

Kaynak: <https://www.doc.mode.unibo.it/documenti/tableau-piege-du-restaurant-de-la-galerie-j>

Resim 2'de Bu çalışmada sanatçı renk dengesini sağlamak için mavi bir zemin üzerine kırmızı bir peçete koyarak güçlü bir kontrastlık oluşturma yoluna gitmiştir. İnsanların günlük hayatında rutin olan yemek ve kahvaltılık sofrası, herkesin aşına olduğu bir görselin sanatta kullanılması, oldukça ilginç bir uygulama olarak kabul edilir. Sanatçı mekanda yiyecek maddelerin gelişi güzel sıralanmış bir kompozisyon oluşturma kaygısı gütmemiştir.

Eat-Art Avangart sanat anlayışına uygun, tamamen tesadüf damarlarından beslenir. Sanat'ta Dadaizmle yaşanan keskin, ihlaller sonra da devam eder. Eat-Art, her eylemin bir sanat çalışması olduğunun altını çizerek. Sanatta eski

formüllerin artık işe yaramadığı görülür. Dadaist sanat anlayışı, sanattaki tüm kriterleri ortadan kaldırmış hazır nesnelere dilediği gibi kullanmanın yolunu açmıştır. Metafiziğe açık bir zihinsel çaba güden Eat-Art'da nesnelere sergilenmesinde amaç maddenin varlığından çok sanatçının iletmek istediği mesaj önemlidir. Sanatçı maddeyi kullanarak yapıtın anlaşılmasını zorlaştırır. Her türlü malzeme ile sanat yapmak ivme kazanır. Artık sanatçı bakışları ufkun ötesine taşımış ve düşüncenin etkisi sanatta kendisini göstermişti. Eat-Art çağdaş sanatın metalaşmasına karşı çıkararak tecimselliği ikinci plana atmıştır. Eat-Art sanatçısı, diğer Avangard sanatlarda ki gibi özerk, öznel, kendine özgü bir sanat olgusu yaratmıştır.

Resim 3. Daniel Spoerri Snare Picture Date: 1960

Kaynak: <https://www.wikiart.org/en/daniel-spoerri/snare-picture-1960>

Resim 3'te Daniel Spoerri'nin 1960 yılında düzenlediği çalışma her insanın günlük hayatında her gün kurduğu kahvaltı sofrasını bir sanat ürününe dönüştürmüştür. Sofradaki tabaklar, kaşık, çatal ve bıçaklar belirli bir düzene göre yerleştirilmiştir. Sanatçı bu sofrayı oluşturmak için yoğun bir çaba sarf etmemiş kendine göre küçük değişiklikler yapmıştır. Böylece, gündelik yaşamın sanatın içine girdiği söylenebilir. Sanatçı, mesajını hazır üretilmiş malzemelerden oluşturmuş bir görsellik vermiştir.

Sanatın bir görüntüye yönelmesi onun devirgenliği ve yapısından kaynaklanmış sanatçı yapıtını ya da eylemini geniş halk kitlelerine ulaştırma çabasına girmiştir. Hazır maddelerin sanatsal kullanımı, sanatta güçlü bir söylemin gelişimine katkıda bulunmuştur. Eat-Art geleneğinin takipçisi olmaktan çıkmış sanat ise artık ütopiyaların gerçekleştiği bir arenaya dönüşmüştü. Böylece sanatçı hayal dünyasının tüm kapılarını açma fırsatını bulmuştu. Sanatın geleneksel ilkeleri göz önüne alındığında Eat-Art'ın maddesel yapısı onun bir ön koşulu olarak ortaya çıkmıştır.

4. SONUÇ

20. yüzyıl tüm alanlarda olduğu gibi sanata da önemli bir kırılmanın yaşandığı yüzyıldır. Dadaizmin geleneksel sanatı yok sayan anlayışı ondan sonra gelen akımları etkilemiş, sanat artık eskisi gibi olmamıştır. Geleneksel sanatın üzerinde yükseldiği değer olan estetik kaygı gibi kavramlar bir kenara atılmış sanatçı artık yeni bir misyon yüklenerek sanatsal çalışmalarını gerçekleştirmiştir. Eat-Art sanatçısı bir amaca göre hareket eder. Her yaratım, özgür ve spontane olarak gerçekleştirilir. Çağlar boyunca mükemmellik fikrine sadık kalan sanatçının bu düşüncelerden sıyrıldığı dikkat çeker, sanat ürünlerinin çeşitliliği ve değişimleri göz önüne alındığında döneminin koşullarına ve ihtiyaçlarına uygun oluşturulduğu görülür. Sanatı bir kalıba sığdıramama anlayışının hızla yayıldığı 20. yüzyıl sanatsal etkinliklerin yönünü de belirler. Sanata hazır maddelerin sokulması, sanatın alanını daha da genişletmiş. Eat-Art sanatçısı yiyecek maddelerin uzamsal bir yapı içinde düzenleyerek oluşturma yoluna gitmiştir. Böylece aklın sıkı denetiminden uzak bir sanatsal anlayış oluşturulmuştur.

KAYNAKÇA

1. Eroğlu, Özkan, 2007, Sanatın Tarihi, İstanbul: Kolaj Kitaplığı.
2. İpşiroğlu, Nazan, Mazhar, 1979. Sanatta Devrim, İstanbul: Ada Yayınları.
3. Germaner, Semra, 1997. 1960 Sonrası Sanat. İstanbul: Kabakçı Yayınevi.
4. Turani, Adnan, 1997. DünyaSanat Tarihi, İstanbul: Remzi Kitabevi.
5. Lynton, Norbert, 1991, Modern Sanatın Öyküsü. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Görsel Kaynakça

6. <https://www.mumok.at/en/collection/tag/eat-art> (12.07.2022).
7. <https://www.doc.mode.unibo.it/documenti/tableau-piege-du-restaurant-de-la-galerie-j> (12.07.2022).
8. <https://www.wikiart.org/en/daniel-spoerri/snare-picture-1960> (12.07.2022).